

A FINNEK HARMADIK SZOVJETHÁBORÚJA

AZ 1914—18-AS VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐ nagy átrendezés ismét olyan feladatok elé állította a finnugor népeket, amelyeket a világtörténelem eddig is követelt tőlük. Védemezői lettek a napnyugati kultúrának a barbár Kelettel szemben, amely Dzsingiszkhán idejétől kezdve időnkint elárasztotta hordáival Közép-Európát.

Az 1917-i orosz összeomlás után a hatalmas orosz tábla széléről leváltak az ú. n. „peremállamok“ (États limitrophes). Ezek ütköző államok lettek Kelet és Nyugat között. Kelet felé határuk összeesett azzal a történelmi határsávval, melynek mentén mint nagy kontinentális úton egykor a varégok a Finn-öböltől az Azovi-tengerig vándoroltak és kereskedtek. Ez a határsáv választja el ma is az orosz népeceánt Európa egyéb népeitől. Ezzel esik össze a görög-ortodox vallás kezdődő határvonala, valamint a gót és latin írásmód zárt területének határa. Narova és Pejpus ismét Nyugat és Kdét limeszeivé váltak, mint Ó-Livónia fennállásának idején, amikor itt a legenda viking-korszak letünése után németek, dánok és svédok iparkodtak megvetni lábukat. Eddig a határig tolta előőrseit Lengyelország királya, Báthory István is, aki mint korának legnagyobb államférfia, már a XVI. század végén felismerte azt a nagy veszélyt, amelyet a szlávtság előnyomulása a nyugati kultúrára jelentett. Polock, Wittebsk, Pskow, azok a megerősített helyek, amelyek most annyiszor szerepdtek a hadijelentésekben, már Báthory idejében a magyar katonaság hőstetteit jelentették a Rettenetes Iván ellen vívott harcokban.

Ha vonalat húzunk az Északi Jeges-tengertől a Földközi-tengerig, akkor Finnország, a balti államok, Lengyelország és részben Románia alkotják azokat a peremállamokat, amelyek elválasztották Európa többi népétől az orosz emberceánt. Ha a fenti államokhoz számítjuk még Magyarországot, Bulgáriát és Törökországot, akkor ennek az Északi Jeges-tengertől a Földközi-tengerig húzódó hatalmas államtömbnek volt hivatása gypút alkotni a kdtí métellyel szemben.

Mindaddig, míg a szovjetrendszer meg nem erősödött, sokkal könnyebb volt az északi testvérállamoknak is a helyzete. Amikor a cári Oroszország bukása után, 1917-ben vörösgárdisták özönlötték el Finnországot is, ott mindenki Németország segítségére gondolt. Tetterős finn fiatalok már a múlt világháború elején kiszöktek Németországba. Itt mint önkénteseket képezték ki őket és belőlük alakították a „27. porosz vadászászlóalj“-at. Ezek akkor mind haza mentek és jelentkeztek Mannerheim tábornok néphadseregében. De von der Goltz pasa, német tábornok vezérletével német önkéntes csapatok is viszonzták a finnek segítségét, úgyhogy egyesült erővel sikerült leverni a vörös rémet.

Valamivel később a függetlenségét kikiáltott Észtország is végzett a bolsevikekkel. Laidoner tábornoknak úgyszólván semmiből szervezett nemzeti hadserege finn segítséggel oly halálos csapást mért az orosz vörösekre, hogy csapatai már Szentpétervár falai alatt állottak és csak a vezetők bölcs mérséklete akadályozta meg, hogy a kis észt sereg el ne foglalja az egykori cárok büszke fővárosát.

A keleti veszedelem a világháborút megelőzően a pánszlávizmus imperialista törekvéseiben jelentkezett. A bolsevizmus első időszakában úgy tűnt fel, mintha meghalt volna. Pedig csak nyugodott. Többen már akkor azt

jövendöltük,¹ hogy ha a szovjetrendszer nemzeti irányban fejlődik és orosz életformává alakul át, akkor a pánszlávizmus expanziós törekvéseivel föl fog ébredni és veszedelmesebb lesz, mint valaha. A pánszlávizmus azért nem halhat meg, mert elpusztíthatatlan geopolitikai adottságokon nyugszik. Már Nagy Péter kijelentette, hogy ő nem földet, hanem vizet keres. Neki meleg tengerre volt szüksége. Olyan kikötőkre, amelyek nem fagynak be, mint a kronstadti és a pétervári. Péter cár óta a Baltikum volt Oroszország ablaka, amelyen át Nyugat felől levegőt kaphatott. Nyilvánvaló volt, hogy a történelmi és földrajzi kényszerűségek Szovjetországot is vissza fogják téríteni Nagy Péter nyugati politikájához. Csupán az időpontnak kellett elérkeznie, hogy a Szovjet a „szent örökségeket“ visszaszerezze és a pánszláv gondolatot még nagyobb hatóerővel elindítsa.²

Amikor Németország 1939 őszén háborúba bonyolódott Lengyelországgal és a nyugati hatalmakkal, a Szovjet ismét Nagy Péter nyugati politikájának útjára lépett. Így első feladata volt a balti és skandináv államok rovására szabad utat biztosítani magának a Keleti-tengeren. „Mivel pedig a balti államok közül ez az orosz nyugati politika először a velünk rokon kis Észtországot találta szíven, most a Skandinávia felé való törtetésnek legelőször másik testvérországunk, Finnország esik áldozatául.“ Ez állott szösz szerint abban a beszédemben, amely a legszomorúbb finn szabadságünnepen, 1939 december 6-án Budapesten a Magyar-Finn Társaság ünnepélyén elhangzott.⁸ Akkora szovjetcsapatok még csak néhány „átengedett“ katonai támaszpontot tartottak a Baltikumban megszállva, a finn háborúnak pedig csak a kezdetén voltunk. Jellemző a magyar középosztály külpolitikai tájékozatlanságára, hogy beszédem megállapításai a jelenlevőkben erős ellenmondásra találtak. Még rosszabb levelet is kaptam. Sokan azt hitték, hogy a Szovjet meg fog elégedni a Baltikumban a támaszpontokkal. A finnekről pedig úgy gondolták, hogy bizonyára azért nyakaskodnak a tőlük követelt támaszpontok vérméltó átadásával, mert svéd-angol segítséggel meg fogják verni a vörös hadsereget. A finneknél azonban mindenki tudta, mire megy a játék. 1940 nyarán már ürügyet keresett a Szovjet, hogy az egész Baltikumot, mint cári örökséget bekebelezze. Most már mindenki tudja, hogy ugyanerre törekedett Finnországban is.

Most, amikor Suomi harmadik véres háborúját vívja a Szovjettel, immár szabadon elmondhatjuk gondolatainkat a második finn-szovjet háborúról.

Azokban a napokban, amikor a finn nép élethalálharcát vívta ősi ellenségével, a világ bámulattal figyelte ezt az aránytalan küzdelmet és naponta elhatározta finn testvéreink megsegítését anélkül, hogy ezen elhatározás komolyabb eredményeit láttuk volna. Szinte napról-napra megújult a finn csoda és remegve kérdeztük, meddig bírja még e maroknyi nép a szörnyű küzdelmet.

Önkénytelenül tolul ajkunkra a kérdés, mi lehetett az oka finn testvéreink negyedfél hónapig tartó sikeres ellenállásának? Amikor kitört ez az egyenlőtlen küzdelem és a világ azt hitte, hogy a szovjet Góliát szinte napok alatt el fogja taposni a kis Dávidot, azok, akik közelebről ismertük Finnország százezer tavas és gránitszklás természeti viszonyait és a finn nemzet lelkét, tudták, hogy ez az ellenállás igen hosszú ideig eltarthat. És ki tudta, milyen változást hoz közben az élet? Finnország új utat szabott a világpoli-

¹ Lásd Csekey István: Északi írások. Budapest, 1928.17. s. k. 1.

² Jellemző, hogy nemrég már Nagy Péterről készült hatalmas filmmel jelent meg a külföldön is a Szovjet. Az első időben a cárok nevét nem volt szabad még kiejteni sem.

³ „Finnország és Európa“; megjelent a szegedi Délmagyarország 1939 dec. 6-i számában.

tika fejlődésének. Történelmi feladatot vállalt és teljesített, amikor a kultúra, a vallás és a haza védelmében egyúttal fegyverrel harcolt az ellen, hogy a keleti metélya a Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig terjeszkedhessek.

Micsoda kiegyenlíthetetlen ellentétek vívták itt halálos harcukat! Egyfelől egy maroknyi nép, amely alig nagyobb, mint Moszkva lakossága, a kis finn köztársaság, — Svájc mellett talán Európa legtisztább és legtökéletesebb demokráciája, — másfelől a diktatórikus berendezésű államóriás. Egyik oldalon az evangéliumi hitű, kis protestáns nemzet, amely zsoldárokat énekelve vonult a harci küzdelembe; a másikon a népeket elnyelő, hatalmas Szovjetunió, melynek hivatalos vallása az istentagadás. Itt a kultúra és humanizmus legszebb eszményeiért küzdő, a nemzet lelki magaslatára emelkedett nép; ott az államtalításba belesemmisített tömegek. Ez az aránytalan küzdelem azonban hamarosan megmutatta, hogy még a bombavető és harcikocsik korszakában is annyit ér az összesség, amennyit az egyesek érnék.

A szinte naponta megújuló finn csodának alapja tehát a finn lélek a maga becsületességével, tisztaságával és szabadságszeretetével. Chamfort, ez a szellemes francia írta, hogy a boldogság nem könnyű dolog; nehéz azt megtalálni önmagunkban, másutt meg lehetetlen. De amikor az utazó a fehérháncsú nyír és komor fenyők szegélyezte finn tavaknak partján lelkét megmeríti a finn ember tengerkék szemében, az az érzése, hogy a finnek már megtalálták a boldogság titkát. Egészen egyszerű az: jónak kell lenni.

Van ennek a nemzetnek egy olyan kincse, amilyent más népeknél hiába keresünk. A finnek egész nemzeti megújódása, irodalma, tudománya, művészete és társadalmi élete a nagy nemzeti hősenekből, a Kalevalából merített nemzeti öntudatot. Lönnrot gondolata a finn hősköltészet történelmi valóságáról a nemzeti öntudat első nagyszabású megnyilvánulása volt. A finn nemzetnek ez az önmagára eszmélése volt az a gránitszikla, amelyen a cári időkben minden hatalmi törekvés hajótörést szenvedett. A Kalevala ősrúnóival ébrentartott nemzeti öntudat adott erőt a finn népnek ahhoz a hősi küzdelemhez is, amellyel 1917-ben önálló államiságát kivívta. Most pedig ugyancsak a Kalevala népe mutatta meg az egész világnak, hogy mire képes egy számban kicsiny, de lélekben nagy nemzet.

Ezt a szabadságszerető kis népet azonban nemcsak a magas műveltség jellemzi, hanem a széthúzás helyett a nagy nemzeti összefogás is. Ebben az országban minden ember gazdag, majd mindenkinek van betéje a takaréknak. Ők magukat ugyan szegényeknek mondják, valójában azonban azért gazdagok, mert van megtakarított tőkéjük, van feleslegük. A finn népnek ez a gazdagsága a szövetkezeti rendszeren épült fel. A finn szövetkezeti eszme valóban megvalósította a nemzeti egységet. A termelő, de főként értékesítő szövetkezetek kiszorították a közvetítő kereskedelmet. Ezért például Suomiban a kereskedést űző zsidóság nem tudott gyökeret verni. A három és háromnegyedmillió lakosból alig kétezer a zsidó; jórésük szegény kisiparos. A gazda a szövetkezetben minden terményét értékesítheti. A szövetkezet pedig nem fordítja a hasznot mammutfizetésekre, hanem a legcsekélyebb kezelési kiadások mellett odafizeti a termelőnek. A magas műveltségnek, haladásnak és szövetkezeti eszmének eredménye, hogy a finn gazda általában többet termel a gránitsziklás talajon, mint a magyar gazda az Alföld humuszán.

A finn nép ritka beszédű, de nála a kimondott szó a megtörtént tettel egyenlő. Csodálatos nép ez. A szél és a tenger voltak arcának szobrászai, lelkét pedig a végtelenbe vesző hómező és viharadár erősítette. Az északi országok emberei mindig sötét árnyékba vannak burkolva. Élvezik a csendet és a mély hallgatást. De aztán ha cselekvésre kerül a sor, megfeszítik erejüket.

Ez a szívósság és emberfeletti akaraterő avatta a finneket a világ első sportolóiává. Most pedig katonai erényüket bámulja méltán a világ. Hősi ellenállásuk minden kis nemzetben felkeltette azt a meggyőződést, hogy a kis államok nincsenek minden esetben feltétel nélkül és kényre-kedvre kiszolgáltatva a sokkal hatalmasabb szomszédoknak.“ „A joggal vagy kitartunk, vagy elhalunk, de nem alkuszunk“ — mondotta Svinhufvud volt köztársasági elnök, aki hetvennyolc esztendeje ellenére felöltötte a katonazubbonyt és kijelentette, hogy minden lövése fog találni, ő is és nemzete is ezt vallja: „Ne mondj le semmiről. Minden lemondás egy kis halál!“ A finn nemzet pedig élni akar.

Egy századdal ezelőtt, amikor még nemzetünk eredetét kutató tudósaink közt a török-ugor háborúság folyt, idegenkedtünk a „halszagu“ északi rokonoktól és azt hittük, hogy harcias erényeinket törökfajú elődeinktől örököltük. Most pedig egyszerre kitűnt, hogy a világ legvitézesebb népe a finn. Az egyik finn hazafi mondotta nemrég, hogy ha a finn szabadság elvész, ez azt jelenti, hogy egyetlen finn férfi sem marad életben. Az a geopolitikai tragikum, amely Suominak osztályrészül jutott, csalta egy finn államférfi ajkára azt a híres mondást is, hogy: „Svédek nem vagyunk, oroszokká lenni nem akarunk, tehát finneknek kell maradnunk.“ Minden finn tudja azt az ősi magyar hitvallást is, hogy feltámad az a nép, amely karddal a kezében esik el, de amely önként lemond szabadságáról, Örökre elpusztul.

Ezek az érzések és gondolatok adták finn testvéreink kezébe a fegyvert a második finn-szovjet háborúban.

A moszkvai békében azonban afféle Trianon szakadt finn rokonaink nyakába. Le kellett mondaniok Karjala két gyöngyéről: Viipuriról (Viborg) és Sortavaláról. Sortavalában gyűjtötte Lönnrot a Kalevala legszebb runóit és itt jelent meg 1835-ben a Kalevala első kiadása. Örökké emlékezetes élmény marad számomra az a centenáris emlékünnepele, amelyet 1935 nyarán finn testvéreink ott rendeztek. Némi politikai tüntetés is volt benne, mert a szomszédos Kelet-Karjala a finnek Erdélye, amelyet a Szovjet annak idején a Murman-vasút miatt tartott meg. Jelenleg éppen ezért a területért folyik finn testvéreink részéről a hősi küzdelem.

Bizonyos, hogy a finn-szovjet háborúban senki sem nyert annyit, mint a vesztes fél. Miként Rákóczi népe és a 48-as szabadságharc magyarsága az egész világ rokonszenvét érdemelte ki, Finnország akkora erkölcsi tőkét szerzett a száznégy napos drámai küzdelemben, hogy remélhetőleg újabb századokra megvetette függetlenségének alapját. Suomi szabadsága és a finn hadsereg csorbítatlanul került ki ebből az öldöklő küzdelemből. A fegyvert ugyan le kellett tennie, de az nem hullt ki kezéből. Győzött, mint minden időben az erkölcs az anyag és a tömeg fölött.

A finn testvérnép páratlan szabadságharcának legfőbb tanulsága azonban, hogy az emberiséget nagy szolidáris együttérzésre tanította. A maroknyi finn nép küzdelmében a közös emberi értékekért való küzdelmet érezte. Nem volt még talán egyetlen háborúja sem a világnak, amelyben oly zavartalan, annyira hiánytalan, oly egységes és szinte ünnepi hangulatot öltő lett volna az emberiség együttérzése, mint akkor a finnek oldalán. Valóban ez volt a legnagyobb diadal, amit eddig háborút viselő nemzet elért a történelem során.

Hónapokon át földrészek zengették a Kalevala hősi eposzának új fejezeteit. S amikor a világ összes lap jai és az éter hullámai tele voltak a finn nép bátorságának, rettenthetetlenségének és harci erényeinek dicsőítésével, boldog büszkeséggel tölthetett el bennünket magyarokat is az a tudat, hogy sokat ócsárolt, ázsiainak bélyegzett fajtánk vívta ki ezt az erkölcsi diadalt.

CSEKEY ISTVÁN